

İLKOKULA DEVAM EDEN ÇOCUKLARIN OLUMLU VE OLUMSUZ DUYGULAR VE BAĞLANMA METAFORLARININ İNCELENMESİ*

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Elif ÖZSARI¹, Ayşe Dilek ÖGRETİR ÖZÇELİK²

* Bu makale 21.06.2019 tarihinde EJER kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

1 Bilim Uzmanı, Millî Eğitim Bakanlığı, Edremit/ Balıkesir, elif89899@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-4211-8229.

2 Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Eğitimi A.B.D., dilekogretim@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6380-4757.

Geliş Tarihi: 02.05.2020 Kabul Tarihi: 08.03.2021 DOI: 10.37669/milliegitim.731043

Öz: Bu çalışmanın amacı orta çocukluk dönemindeki çocukların olumlu ve olumsuz duyguları ile ve bağlanma(güven) metaforlarını anlamaktır. Araştırmanın evrenini Denizli ili Pamukkale ilçesinde eğitimine devam eden 3. ve 4. sınıf öğrenciler arasından seçilen, 200 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma sonuçlarını yorumlamak için karma yöntem kullanılmıştır. Nitel veri analizleriyle öncelikli olarak metaforların kategori ve kodları oluşturulmuş olup, bu kategori ve kodlar kullanılarak nicel analizlerde ki-kare analizinden yararlanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, Metafor analizi sonucunda; çocukların en fazla “Güven” duygusuna ilişkin metaforları kullandıkları belirlenmiştir (n=45). Sonra sırasıyla; korku (n=41), mutluluk (n=30), kızgınlık (n=29), üzüntü (n=24) şeklinde olmak üzere 5 farklı duygu için 200 öğrenciden toplamda 118 geçerli metafor elde edilmiştir. Çocukların 5 duyguda da ortak olarak sadece kişiye ilişkin (n=70) metafor kullandıkları belirlenmiştir. “Mutluluk” metaforuna bakıldığında; “mutluluk” kavramını en çok doğa olaylarına ilişkilendirdikleri, “güven” metaforunda, “güven” kavramını en çok kişilerle ilişkilendirdikleri, “korku” metaforunda, “korku” kavramına ilişkin duygusal ifadelerle ilişkilendirdikleri, “kızgınlık” metaforunda, “kızgınlık” kavramına ilişkin duygusal ifadelerle ilişkilendirdikleri görülmektedir. Öğrencilerin mutluluk, kızgınlık, korku, üzüntü ve güvenle metaforları ve cinsiyet arasında herhangi bir fark bulunamamıştır.

Anahtar Kelimeler: Metafor analizi, olumlu duygular, olumsuz duygular, güven, bağlanma.

INVESTIGATION OF POSITIVE AND NEGATIVE EMOTIONS AND ATTACHMENT METAPHORS OF CHILDREN CONTINUING PRIMARY SCHOOL

Abstract:

The aim of this study is to understand the positive and negative emotions and attachment (trust) metaphors of children in middle childhood. The population of the study consists of 200 students selected among the 3rd and 4th grade students who continue their education in Pamukkale district of Denizli province. Mixed method was used to interpret the research results. Firstly, the categories and codes of the metaphors were created with qualitative data analysis, and chi-square analysis was used in quantitative analysis by using these categories and codes. According to the results of the research, as a result of the metaphor analysis; It was determined that children mostly used metaphors related to "trust" feeling (n = 45). Then respectively; A total of 118 valid metaphors were obtained from 200 students for 5 different emotions: fear (n = 41), happiness (n = 30), anger (n = 29), and sadness (n = 24). It was determined that children used only metaphors related to the person (n = 70) in all 5 emotions. Looking at the "happiness" metaphor; In the metaphor of "anger", in which they associate the concept of "happiness" with natural events, in the metaphor of "trust", the concept of "trust" with people most, in the metaphor of "fear", in the metaphor of "anger", which they associate with emotional expressions related to the concept of "fear". It seems that they associate. No difference was found between the students' metaphors of happiness, anger, fear, sadness and trust and gender.

Keywords: primary school, metaphor analysis, positive emotions, negative emotions, trust, attachment.

Giriş

Duygular, kişinin önemli olan konularda çevre ile ilişki kurmasına ve bu ilişkiyi devam ettirmesine yardımcı olur (Campos, Frankel, Camras, 2004; Saarni ve ark., 2006, Berk, 2013). Çevrelerindeki kişilerin tepkileri çocukların hem duygusal tepkilerinin hem de toplumsal davranışlarının düzenlenmesinde son derece önemlidir (Berk, 2013). Mutluluk, kızgınlık, korku, şaşkınlık, üzüntü gibi duygular, çocuklar tarafından bebeklik döneminden başlayarak tanınmakta ve gün geçtikçe gelişim göstermektedir (Nelson, 1987). Duyguların gelişimi, bilişsel gelişimle paralel olarak ilerlemektedir. Yaşamın ilk 3 senesinde, çocukların sağ beyinlerinin sol beyinlerinden daha baskın olması çocukların, duygularını sözcükler ve mantık yoluyla etkili bir biçimde ifade

etmesine engel oluşturmaktadır (Siegel ve Bryson, 2018). Ancak çocuklar yaşları ilerledikçe duygularını sözel olarak daha net ifade etmeye başlarlar. Bu yüzden bireyler orta çocukluk döneminde olumsuz duygular yaşadıklarında, ilk çocukluk dönemlerinin tersine, kendilerini sözel olarak ifade etme yerine ağlama ve saldırganlık gibi davranışları tercih ederler (Berk, 2013). Ayrıca orta çocukluk dönemindeki çocuklarının, zihinsel olgunlaşmaları, çocukların kendi duygularını da daha iyi anlatabilmelerine olanak sağlar (Flavell, Flavell ve Green, 2001).

Mutluluk, ilgi, sürpriz, korku, üzüntü ve nefret gibi temel duygular insanlarda ve memelilerde evrenselidir ve doğrudan yüz ifadelerinden anlaşılabilir (Berk, 2013). Mutluluk, öncelikle dolu dolu gülümseme ve daha sonra coşkulu bir biçimde gülmelerle başlar ve bebeklik döneminden itibaren bilişsel ve duygusal gelişimine büyük katkıda bulunur (Berk, 2013). Çocukların kendilerini mutlu hissedebilmeleri için ailenin ve çocuğun içinde bulunduğu çevrenin önemi büyüktür (Holder, 2009). Orta çocukluk döneminde bulunan çocuklar, mutluluğa arkadaş ilişkileri, birlikte oyun oynamaya gibi somut ifadelerle bakmaktadırlar (Lo'pez-Pe'rez, Sa'nchez ve Gummerum, 2015).

Çocuklar için en rahat tanımlanan duygunun mutluluk, daha sonra ise kızgınlık ve üzüntü olduğu belirtilmektedir (Çelik, Tuğrul ve Yalçın, 2002). Dördüncü sınıfta eğitimine devam eden bir çocuk, üzgün olmasının sebebinin en yakın arkadaşının okuldan giderek başka bir şehre taşınmış olması olduğunu anlayabilecek bilişsel kapasiteye erişmiştir (Santrock, 2015). Orta çocukluk dönemindeki çocuklar, dünya hakkındaki bilgileri arttıkça bu bilgilerin yol açtığı zorlanmalarla başa çıkmak zorunda kalırlar. Okul yıllarının yaygın korkuları, kötü okul performansı, arkadaşlar tarafından sevilmemesi, ailesinden herhangi birine zarar gelmesi, kişisel olarak zarar görme (soyulma, bıçaklanma vs) gibi durumlardan kaynaklanmaktadır (Gullone, 2000; Weems ve Costa, 2005). Çocukların korkularının bir kısmı kültürel etmenlerden etkilenmektedir (Berk, 2013). Ayrıca artan bilişsel işlev sayesinde bu dönem çocuklarında ölüm korkusu da başlamaktadır (Gander, Gardiner, 1993). Orta çocukluk döneminde çocuklar, karmaşık duyguları daha iyi anlarlar ve bir olay karşısında aynı anda birden fazla duygu yaşayabileceğinin farkına varabilirler. Ayrıca sosyal kabul için olumsuz duygularını gizleme eğilimindedirler (Santrock, 2015). Freud'a göre, bir çocuğun olumsuz duygularını gizlemeye çalışmasının en büyük nedeni *gizil* dönemde olması ve sosyal kabul görme arzusudur (Demircioğlu, 2018).

Çocukların olumlu ve olumsuz duyguları hayatlarında daha fazla hissetmelerinde, bağlanmanın büyük önemi vardır. Olumlu bağlanma oluşturabilen çocuklar, daha fazla olumlu duyguları yaşarken, kaçınmacı, güvensiz bağlanan çocuklar olumsuz duyguları daha fazla yaşama eğilimindedir (Seligman, 2002). Bağlanma, Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisine göre, fiziksel ihtiyaçlardan sonra gelen "güvenlik" ihtiyacının giderilmesine yardımcı olmaktadır. Güvenlik ihtiyacı karşılanmadan, kişinin daha üst basamaklara çıkabilmesi, dolayısıyla kendini gerçekleştirme ve mutlu olabilmesi

İlkokula Devam Eden Çocukların Olumlu ve Olumsuz Duygular ve Bağlanma Metaforlarının...

mümkün değildir (Kula ve Çakar, 2015). Çocuklarda güvenlik ihtiyacı, fiziksel olarak korkutulduğu veya ailesinden yeterli desteği göremediği zamanlarda ortaya çıkmaktadır (Halmatov, 2007).

İlk çocukluk döneminden, orta çocukluk dönemine geçen çocuklar, kendi duygularını daha net ifade edebilmektedir. Bu dönemdeki çocuklar olumlu ve olumsuz duygularının sayısını çeşitlendirmekte ve yaşadıkları herhangi bir durum karşısında duygusal tepkilerini farklı yollarla sergileyebilmektedirler. Bu çalışma ile;

Çocukların olumlu ve olumsuz duygulara yükledikleri anlamları “çocukların sözleri”yle görerak alanyazına katkı sağlanacağı düşünölmektedir.

Amaç

Bu çalışmanın genel amacı, ilköğretim 3. ve 4. sınıfa giden çocukların olumlu ve olumsuz duygularla ilgili metaforlarını anlamaktır. Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevaplar aranacaktır:

Araştırma Sorusu

3. ve 4. sınıf öğrencilerinin

1. mutluluğa yükledikleri anlamlar nelerdir?
2. kızgınlığa yükledikleri anlamlar nelerdir?
3. korkuya yükledikleri anlamlar nelerdir?
4. üzüntüye yükledikleri anlamlar nelerdir?
5. güvene yükledikleri anlamlar nelerdir?
6. mutluluğa yükledikleri anlamla cinsiyet arasında bir ilişki var mı?
7. kızgınlığa yükledikleri anlamla cinsiyet arasında bir ilişki var mı?
8. korkuya yükledikleri anlamla cinsiyet arasında bir ilişki var mı?
9. üzüntüye yükledikleri anlamla cinsiyet arasında bir ilişki var mı?
10. güvene yükledikleri anlamla cinsiyet arasında bir ilişki var mı?

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırma karma yöntem araştırmasıdır. Araştırmada toplanan verilerin analizi için içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizinde betimsel analizde fark edilemeyen kavramlar ve temalar fark edilebilir ve veriler daha derinlemesine incelenip yorumlama yapılabilir. İçerik analizinde, ana amaç; birbiriyle benzerlik taşıyan verilerin önce kavramsallaştırılmasını sağlamak, daha sonra bu kavramların mantıklı

bir şekilde düzenlemesini yaparak ana temalara ulaşılmasını sağlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). İçerik analizi tamamlandıktan sonra ortaya temalar kullanılarak nicel araştırma yöntemlerine geçilmiş, temaların kullanım yüzdelerini bulmak için ki-kare analizi yapılmıştır. Saban (2008)'e göre, metaforu araştırma aracı olarak kullanan çalışmalarda, “gibidir” kavramı, metafor konusu ile kaynağı arasındaki bağlantıyı açığa çıkarmak için; “çünkü” kavramı ise, metafor tanımlamaları için mantıklı sebepler sunmaları için kullanılır.

Evren-Örnekleme

Araştırmanın evrenini Denizli ili Pamukkale ilçesinde eğitimine devam eden ilköğretim 3. ve 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini, Denizli ili Pamukkale ilçesinde eğitimine devam eden 3. ve 4. Sınıf öğrencilerinden oluşan 200 kişi oluşturmaktadır. Örnekleme yöntemi olarak basit rastgele örneklem seçim yöntemiyle belirlenen, aynı okulda eğitimine devam eden tüm 3. ve 4. Sınıf öğrencilerinden oluşturulmuştur.

Veri Toplama Araçları

Veri toplama araçları olarak araştırmacı tarafından hazırlanmış olan olumlu ve olumsuz duygular metafor analizi formu kullanılmıştır. Olumlu ve olumsuz duygularla ilgili metaforlar oluşturulurken kırmızı yazılanlar, Berk (2013) tarafından ana duygular olarak belirtilen mutluluk, kızgınlık, üzüntü ve korku kullanılmıştır. Ayrıca çocukların bağlanma figürlerini anlayabilmek içinde “güven” kelimesi metafor olarak kullanılmıştır. Duygu metaforlarının hazırlanma sürecinde, araştırmacı uzman görüşüne başvurmuş ve seçilen duyguların temel duygular olmasına karar verilmiştir. Çalışmada sadece “güven” duygusu, temel duygu olarak sayılmamaktadır. Güven duygusu, benlik bilinci yüksek duygulardandır. Güven duygusunun alınmasının nedeni, güven duygusu ile bağlanma arasındaki ilişkidir (Berk, 2015). Araştırmanın başlangıcında çocuklara metaforun ne olduğu hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra çocuklara 2 olumlu 3 olumsuz duygudan oluşan kavramlar dağıtılmıştır. “Mutluluk..... gibidir. Çünkü.....”, Güven.... gibidir. Çünkü.....”, Kızgınlık..... gibidir. Çünkü.....”Korku.... gibidir, çünkü.....”, Üzüntü.... gibidir. Çünkü.....”şeklindeki cümleler çocuklara verilerek bu cümleleri kendi istekleri doğrultusunda tamamlamaları istenmiştir. Katılımcıların geliştirdikleri metaforlar beş aşamada analiz edilmiştir: (1) kodlama ve ayıklama aşaması, (2) örnek metafor imgesi derleme aşaması, (3) kategori geliştirme aşaması, (4) geçerlik ve güvenilirliği sağlama aşaması ve (5) nicel veri analizi için verileri SPSS paket programına aktarma aşaması. Nitel verilerin analizinde Doğaya İlişkin, Duygusal İfade, Davranışsal İfade, Kişiyeye İlişkin olmak üzere 4 tema oluşturulmuştur. Bağlanma(güven) metaforunda bu temalara ek olarak aile ve aile dışı kişiler olarak ayrı bir kategorilendirme yapılmıştır.Yapılan içerik analizinin güvenilirliğini sağlamak amacıyla uzman görüşüne başvurulmuştur. Karşılaştırmalarda “görüş birliği” ve “görüş ayrılığı” sayıları tespit edilerek araştırmanın güvenilirliği Miles ve

Huberman'ın (1994: 64) formülü (Güvenirlilik = görüş birliği / görüş birliği + görüş ayrılığı X 100) kullanılarak hesaplanmıştır. Nitel çalışmalarda, uzman ve araştırmacı değerlendirmeleri arasındaki uyumun %90 ve üzeri olduğu durumlarda arzu edilen düzeyde bir güvenilirlik sağlanmış olmaktadır. Bu araştırmaya özgü olarak gerçekleştirilen güvenilirlik çalışmasında %97 oranında bir uzlaşma (güvenirlilik) sağlanmıştır. Araştırmanın nicel boyutunda, SPSS programı kullanılarak, sadece nitel verilerin analizinde kullanılan ki-kare yöntemi kullanılarak, öğrencilerin bu temaları kullanma yüzdeleri bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Bu araştırma kapsamında, ilkokula devam eden, orta çocukluk dönemindeki çocukların olumlu ve olumsuz duygularıyla bağlanma metaforlarını anlamak için öğrencilere dağıtılan formlarda verdikleri yanıtlar incelenmiştir. Öğrencilerin olumlu (mutluluk ve güven) ve olumsuz duygulara (korku, kızgınlık, üzüntü) verdikleri yanıtlar, doğaya ilişkin, duygusal ifade, kişiye ilişkin ve davranışsal ifade temaları altında frekans ve yüzde dağılımlarına göre kendi içerisinde analiz edilmiştir. Güven duygusu, bağlanma metaforu içerisinde alınıp, kişiye ilişkin temaları kendi içerisinde aile ve aile dışı olarak 2'ye ayrılmıştır.

Öğrencilerin kişisel bilgileri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Kişisel Bilgiler

Kişisel Bilgiler Formu	Değişkenler	N	Yüzde
Sınıf	3.Sınıf	117	58.5
	4.Sınıf	83	41.5
Yaş	8-9	128	64.0
	10-11	72	36.0
Cinsiyet	Kız	114	57.0
	Erkek	86	43.0

Tablo 1'de görüldüğü üzere, araştırmaya katılan çocuklardan, 117 (%58.5)'si 3. Sınıf, 83 (%41.5)'ü 4. Sınıftır. Öğrencilerin 128 (%64.0)'i 8-9 yaş aralığında, 72 (%36)'sinin 10-11 yaş aralığındadır. Öğrencilerin 114 (%57)'si kız, 86 (%43)'sı erkektir.

Orta çocukluk dönemindeki öğrencilerin mutluluk metaforuna ilişkin verdikleri yanıtlar, tema kategori ve kodlara ayrılmıştır. Bu tema, kategori ve kodlar Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Mutluluk Metaforlarına İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

	N	F
Doğaya İlişkin	86	43
Duygusal İfade	67	33.5
Davranışsal İfade	34	17.0
Kişiyeye İlişkin	13	6.5
Toplam	200	100

Tablo 2’deki öğrencilerin “mutluluk” metaforuna ilişkin frekans ve yüzde dağılımlarına bakıldığında; öğrencilerin “mutluluk” kavramını en çok doğa olaylarına ilişkilendirdikleri görülmektedir (n=86). Daha sonra sırasıyla duygusal ifadeler (n=97), davranışsal ifadeler (n=34), kişiyeye ilişkin (n=13) olarak kullandıkları belirlenmiştir. Öğrencilerin mutluluk duygusuna ilişkin verdikleri metafor örneklerinden bazıları şunlardır:

K1: “Mutluluk güneş gibidir. Çünkü bizi aydınlatır.” (Doğaya ilişkin)

K7: “Mutluluk gülümseme gibidir. Çünkü mutlu olunca gülümsersin.” (Davranışsal İfade)

E10: “Mutluluk barış gibidir. Çünkü arkadaşım ile barıştığımda mutlu olurum.” (Davranışsal İfade)

Orta çocukluk dönemindeki öğrencilerin, güven duygusu (bağlanma) ile ilgili oluşturdukları metaforlar, temalara ayrılmış olup, bu temalar Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Güven Duygusu (Bağlanma) Metaforuna İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

	N	F
Doğaya İlişkin	19	9.5
Duygusal İfade	55	27.5
Davranışsal İfade	20	10
Aile	62	31.0
Aile Dışı	44	22.0
Toplam	200	100

Tablo 3'te Öğrencilerin "güven" metaforuna ilişkin frekans ve yüzde dağılımlarına bakıldığında; öğrencilerin "güven" kavramını en çok kişilere yönelik metafor belirttikleri görülmektedir (n=108). Kişilerle ilişkin metaforlar arasında en çok aile (n=62), daha sonra aile dışı kişilerin (n=44) yer aldığı görülmektedir. Öğrencilerin güven kavramı ile ilgili yazdıkları diğer metaforların sırasıyla duygusal ifadeler (n=55), davranışsal ifadeler (n=20) ve doğaya ilişkin ifadeler (n=19) yönelik olduğu belirlenmiştir. Güven duygusu, bağlanma metaforunu oluşturmak için kullanıldığı ve öğrencilerin cevaplarında en fazla aile ve aile dışından oluşan kodlar oluşturulduğu için, güven metaforunda, Kişiler teması; aile ve aile dışı olarak genişletilmiştir. Öğrencilerin güven duygusuna ilişkin verdikleri metafor örnekleri aşağıdaki gibidir:

K8: "Güven, anne gibidir. Annem yanımdayken kendimi güvenli hissedirim." (Aileyle ilişkin)

E11: "Güven, polis gibidir. Çünkü, bizi hırsızlardan korur." (Aile dışı)

Orta çocukluk dönemindeki öğrencilerin, korku ile ilgili oluşturdukları metaforlar, temalara ayrılmış olup, bu temalar Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Korku Metaforuna İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

	N	F
Doğaya İlişkin	54	27.0
Duygusal İfade	80	40.0
Davranışsal İfade	64	32.0
Kişiyeye İlişkin	2	1.0
Toplam	200	100

Tablo 4'te öğrencilerin "korku" metaforuna ilişkin frekans ve yüzde dağılımlarına bakıldığında; öğrencilerin "korku" kavramını en çok duygusal ifadelerle ilişkilendirdikleri görülmektedir (n=80). Öğrenciler, korku duygusu için diğer metaforları sırasıyla davranışsal ifadeler (n=34), doğaya ilişkin ifadeler (n=54) ve kişilere ilişkin ifadeler (n=2) şeklinde belirtmişlerdir. Öğrencilerin korku duygusuna ilişkin verdikleri metafor örnekleri aşağıdaki gibidir:

K15: "Korku, Momo gibidir. Çünkü insanlara zarar verir." (Kişiyeye ilişkin)

K17: "Korku örümcek gibidir. Beni sarar." (Doğaya ilişkin)

E17: "Korku, bariyer gibidir. Beni korkutan yere geçmek istemem." (Doğaya ilişkin)

Orta çocukluk dönemindeki öğrencilerin, kızgınlık ile ilgili oluşturdukları metaforlar, temalara ayrılmış olup, bu temalar Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Kızgınlık Metaforuna İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

	N	F
Doğaya İlişkin	59	29,5
Duygusal İfade	97	48,5
Davranışsal İfade	33	16,5
Kişiye İlişkin	11	5,5
Toplam	200	100

Tablo 5'te öğrencilerin "kızgınlık" duygusuyla ilgili metaforlarına ilişkin frekans ve yüzde dağılımlarına bakıldığında; öğrencilerin "kızgınlık" kavramını en çok duygusal ifadelerle ilişkilendirdikleri (n=97), bunu sırasıyla doğayla ilişkin ifadeler (n=59), davranışsal ifadeler (n=33) ve kişilerle ilişkin ifadelerin (n=11) izlediği görülmüştür. Öğrencilerin kızgınlık duygusuna ilişkin verdikleri metafor örnekleri aşağıdaki gibidir:

K20: "Kızgınlık, ateş gibidir. Çünkü bizi yakabilir." (Doğaya ilişkin)

E21: "Kızgınlık baba gibidir. Çünkü, babam bana onun istemediği bir şey yaptığında çok kızar." (Kişiye ilişkin)

E22: "Kızgınlık ağlama gibidir. Çünkü çok sinirlendiğimde ağlarım." (Davranışsal ifade)

Orta çocukluk dönemindeki öğrencilerin, üzüntü ile ilgili oluşturdukları metaforlar, temalara ayrılmış olup, bu temalar Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Üzüntü Metaforuna İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

	N	F
Doğaya İlişkin	31	15,5
Duygusal İfade	136	68,0
Davranışsal İfade	27	13,5
Kişiye İlişkin	6	7,5
Toplam	200	100

Tablo 6'da öğrencilerin "üzüntü" duygusuyla ilgili metaforlarına ilişkin frekans ve yüzde dağılımlarına bakıldığında; öğrencilerin "üzüntü" kavramını en çok duygusal tema ile ilişkilendirdikleri (n=136), bu temayı sırasıyla doğaya ilişkin ifadeler (n=31), davranışsal ifadeler (n=21) ve kişilere ilişkin ifadeler (n=6) temalarının izlediği belirlenmiştir. Öğrencilerin üzüntü duygusuna ilişkin verdikleri metafor örnekleri aşağıdaki gibidir:

K 25: "Üzüntü, anne gibidir. Çünkü annem beni bırakıp gittiğinde üzülüyorum." (Kişiye ilişkin)

K 13: "Üzüntü yağmur gibidir. Çünkü üzüldüğümde gözyaşlarımı tutamam." (Doğaya ilişkin)

E 29: "Üzüntü ağlama gibidir. Çünkü üzüldüğümde, ağlarım." (Duygusal ifade)

Metafor analizi sonucunda; çocukların en fazla metaforu "Güven" duygusunda kullandıkları belirlenmiştir (n=45). Bu duyguyu sırasıyla; korku (n =41), mutluluk (n=30), kızgınlık (n=29) ve üzüntü (n=24) izlemiş, sonuçta 5 farklı duygu için 200 öğrenciden toplamda 118 adet geçerli metafor elde edilmiştir. Çocukların 5 duyguda da ortak olarak sadece kişiye ilişkin (n=70) metaforunu kullandıkları belirlenmiştir. Çocukların kişiye ilişkin olarak kullandıkları metaforlara; anne, baba, kardeş, kuzen, abla, ağabey, öğretmen, bebek, polis, asker, ordu, takım vb. örnek verilebilir. Çocukların doğaya ilişkin kullandıkları metaforlara; güneş, ay, yıldız, ilkbahar, yaz, soğuk, sıcak, çiçek, ağaç, solmuş çiçek, dağ, örümcek, köpek, kedi, kuş, ağaç, kelebek, gökkuşağı, deniz, dünya, şelale, yaralı kuş, diken, inek, acı biber, erik, ateş, korku filmi, bariyer, ölüm, taş, palto, canavar, gözyaşı, duvar, ilaç, çikolata, bariyer, şömine, uçurum, okul servisi, pamuk şeker, dondurma, cam, parfüm, kitap, hediye, vatan, yanardağ, bıçak, dolap, tünel, sınav ve diken örnek verilebilir. Öğrencilerin duygusal ifadelere ilişkin kullandıkları metaforlara; kabus, gülümseme, korku, ağlama, ayrılık, stres, fobi ve Momo örnek verilebilir. Momo, çalışmanın yapıldığı dönemde, çocuklar arasında popüler olan bir oyundur. Çocukların davranışsal ifadelerle ilişkin metaforlarına; dayak, bıçaklanma, kanama, savaş, barış ve ceza örnek verilebilir.

Orta çocukluk dönemindeki öğrencilerin, mutluluk ile ilgili oluşturdukları metaforlarının cinsiyetleri arasında fark olup olmadığını belirlemek için yapılan ki-kare sonuçları Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7. Öğrencilerin Mutlulukla İlgili Verdikleri Cevapların Ki-Kare Testi Sonuçları

Değişkenler	N	Doğaya ilişkin	Duygusal İfade	Davranışsal İfade	Kişilere ilişkin	X ²	p
Cinsiyet							
Kız	114	46	40	18	10	3.133	.536
Erkek	86	40	27	16	3		
Toplam	200	86	67	34	13		

Öğrencilerin mutlulukla ilgili verdikleri cevaplarla cinsiyetleri arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemek adına yapılan iki değişken için iki yönlü ki-kare testi sonuçlarına göre cinsiyet ve mutlulukla ilgili verilen cevaplar arasında herhangi bir ilişki bulunamamıştır ($X^2_{(2)}=3.133, p>.005$). Bu sonuca göre, öğrencilerin mutluluk duygusuna yükledikleri anlamlar cinsiyetle farklılık göstermemektedir.

Orta çocukluk dönemindeki öğrencilerin, güven(bağlanma) ile ilgili oluşturdukları metaforlarının cinsiyetleri arasında fark olup olmadığını belirlemek için yapılan ki-kare sonuçları Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8. Öğrencilerin Güvenle İlgili Verdikleri Cevapların Ki-Kare Testi Sonuçları

Değişkenler	n	Doğaya ilişkin	Duygusal İfade	Davranışsal İfade	Aile Aile Dışı	X ²	p
Cinsiyet						8.300	.081
Kız	114	12	36	10	27	29	
Erkek	86	7	19	10	35	15	
Toplam	200	19	55	20	62	44	

Öğrencilerin güvenle ilgili verdikleri cevaplarla cinsiyetleri arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemek adına yapılan iki değişken için iki yönlü ki-kare testi sonuçlarına göre cinsiyet ve güvenle ilgili verilen cevaplar arasında herhangi bir ilişki bulunamamıştır ($X^2_{(2)}=8.300, p>.005$). Bu sonuca göre, öğrencilerin güven duygusuna yükledikleri anlamlar cinsiyetle farklılık göstermemektedir.

Orta çocukluk dönemindeki öğrencilerin, kızgınlık ile ilgili oluşturdukları metaforlarının cinsiyetleri arasında fark olup olmadığını belirlemek için yapılan ki-kare sonuçları Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9. Öğrencilerin Kızgınlıkla İlgili Verdikleri Cevapların Ki-Kare Testi Sonuçları

Değişkenler	N	Doğaya İlişkin	Duygusal İfade	Davranışsal İfade	Kişiyeye İlişkin	X ²	p
Cinsiyet						.710	.950
Kız	114	33	55	19	7		
Erkek	86	26	42	14	4		
Toplam	200	59	97	33	11		

Öğrencilerin kızgınlıkla ilgili verdikleri cevaplarla cinsiyetleri arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemek adına yapılan iki değişken için iki yönlü ki-kare testi sonuçlarına göre cinsiyet ve kızgınlıkla ilgili verilen cevaplar arasında herhangi bir ilişki bulunamamıştır ($X^2_{(2)}=.710, p>.005$). Bu sonuca göre, öğrencilerin kızgınlık duygusuna yükledikleri anlamlar cinsiyetle farklılık göstermemektedir.

Orta çocukluk dönemindeki öğrencilerin, korku ile ilgili oluşturdukları metaforlarının cinsiyetleri arasında fark olup olmadığını belirlemek için yapılan ki-kare sonuçları Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10. Öğrencilerin Korkuyla İlgili Verdikleri Cevapların Ki-Kare Testi Sonuçları

Değişkenler	n	Doğaya İlişkin	Duygusal İfade	Davranışsal İfade	Kişiyeye İlişkin	X ²	P
Cinsiyet							
Kız	114	30	47	36	1	.201	.977
Erkek	86	24	33	28	1		
Toplam	200	54	80	67	2		

Öğrencilerin korkuyla ilgili verdikleri cevaplarla cinsiyetleri arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemek adına yapılan iki değişken için iki yönlü ki-kare testi sonuçlarına göre cinsiyet ve korkuyla ilgili verilen cevaplar arasında herhangi bir ilişki bulunamamıştır ($X^2_{(2)}=.201, p>.005$). Bu sonuca göre, öğrencilerin korku duygusuna yükledikleri anlamlar cinsiyetle farklılık göstermemektedir.

Orta çocukluk dönemindeki öğrencilerin, üzüntü ile ilgili oluşturdukları metaforlarının cinsiyetleri arasında fark olup olmadığını belirlemek için yapılan ki-kare sonuçları Tablo 11'de sunulmuştur.

Tablo 11. Öğrencilerin Üzüntüyle İlgili Verdikleri Cevapların Ki-Kare Testi Sonuçları

Değişkenler	n	Doğaya İlişkin	Duygusal İfade	Davranışsal İfade	Kişiyeye İlişkin	X ²	P
Cinsiyet							
Kız	114	15	78	18	3		
Erkek	86	16	58	9	3	3.318	.506
Toplam	200	31	136	27	6		

Öğrencilerin üzüntüyle ilgili verdikleri cevaplarla cinsiyetleri arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemek adına yapılan iki değişken için iki yönlü ki-kare testi sonuçlarına göre cinsiyet ve üzüntüyle ilgili verilen cevaplar arasında herhangi bir ilişki bulunamamıştır ($X^2_{(2)}=3.318, p>.005$). Bu sonuca göre, öğrencilerin üzüntü duygusuna yükledikleri anlamlar cinsiyetle farklılık göstermemektedir.

Tartışma-Sonuç ve Öneriler

Öğrencilerin kendilerine sunulan duygulara yönelik metafor algılarının frekans ve yüzde dağılımlarına bakıldığında, öğrencilerin “mutluluk” duygusunu/kavramını en çok doğa olaylarıyla ilişkilendirdikleri anlaşılmaktadır. Öğrencilerin “korku”, “kızgınlık” ve “üzüntü” duygularını/kavramlarını ise en çok duygusal ifadelerle ilişkilendirirken “güven” duygularını/kavramlarını en çok kişilere yönelik ifadelerle ilişkilendirdikleri görülmektedir.

Çocukların kişiyeye ilişkin olarak kullandıkları metaforlar; anne, baba, kardeş, kuzen, abla, abi, öğretmen, bebek, polis, asker, ordu, takım örnek verilebilir. Çocukların Doğaya ilişkin kullandıkları metaforlar; güneş, ay, yıldız, ilkbahar, yaz, soğuk, sıcak, çiçek, ağaç, solmuş çiçek, dağ, örümcek, köpek, kedi, kuş, ağaç, kelebek, gökkuşuğu, deniz, dünya, şelale, yaralı kuş, diken, inek, acı biber, erik, ateş, korku filmi, bariyer, ölüm taş, palto, canavar, göz yaşı, duvar, ilaç, çikolata, bariyer, şömine, uçurum, okul servisi, pamuk şeker, dondurma, cam, parfüm, kitap, hediye, vatan, yanardağ, bıçak, dolap, tünel, sınav, diken örnek verilebilir. Öğrencilerin Duygusal İfadelere ilişkin kullandıkları metaforlar; kabus, gülümseme, korku, ağlama, ayrılık, stres, fobi, Momo örnek verilebilir. Çocukların Davranışsal İfadelere ilişkin metaforlarına; dayak, bıçaklanma, kanama, savaş, barış, ceza örnek verilebilir. Gür ve Koçak (2016) tarafından okul öncesi dönem çocuklarının duygu tanımlamalarını belirlemek için yapılan çalışma sonuçlarına göre, çocuklar tüm duygularda yakından ilişkide oldukları kişilere ve eşyalara yer verdikleri saptanmıştır. Mevcut çalışmada da tüm duygularda ortak olarak kullanılan tek metaforun kişiler olduğu sonucuyla örtüşmektedir. Aktın (2017) tarafından, orta çocukluk dönemindeki sığınmacı çocukların mutluluk temalı resim-

lerinin incelendiği araştırmada, mutluluk temalı resimlerde çocukların top, gökkuşağı, uçurtma gibi çizimlere yer verdikleri belirlenmiştir. Çocukların resimlerinde doğa ile ilişkin çalışmalara yer vermiş olması mevcut çalışma ile örtüşmektedir. Tozduman Yaralı ve Aytar (2018) yılında, 7-10 yaş çocukların sevgiyi ifade ediş biçimlerinin incelendiği araştırmaya göre, çocuklar, sevgi gibi olumlu bir duyguyu yine başka olumlu duygularla açıkladıkları belirlenmiştir. Mevcut çalışmada da tüm duygularda ortak olarak en fazla kullanılan metaforun duygusal ifadelerle ilişkilendirilmesi ile örtüşmektedir.

Yılmaz ve Tepeli (2013) tarafından okul öncesi dönem çocuklarının duygularını anlamlandırmaya yönelik olarak yapılan araştırmada okul öncesi dönem çocuklarının duyguları anlamlandırmalarında cinsiyete göre bir farklılık bulunmamıştır. Mevcut çalışmada da okul çağı çocuklarının duygularla ilgili metaforlarında cinsiyete bağlı bir farklılık çıkmaması ile örtüşmektedir. Yani, hem okul öncesi hem de okul çağı dönemindeki çocukların duygularını anlamlandırmalarında cinsiyete bağlı bir farklılık bulunmamaktadır. Orta çocukluk dönemi duyguların yoğun olarak yaşandığı bir dönemdir. Bu dönemde çocuklar temel duyguları diğer duygusal ifadelerle birleştirmeye başlarlar. Örneğin, 8-9 yaşındaki çocuklar, gururun temel iki duygu olan kızgınlık ve üzüntünün birleşiminden oluştuğunu anlamaktadırlar (Harter, 1999). Mevcut çalışmada çocukların temel duyguları anlamlandırırken en fazla başka duygulara yer vermesi, yani benlik bilinci yüksek duygulara değinmeleri alanyazınla örtüşmektedir. Öğrencilerin “güven” metaforuna ilişkin frekans ve yüzde dağılımlarına bakıldığında; öğrencilerin “güven” kavramını en çok kişilerle ilişkilendirdikleri görülmektedir. Bowlby (1969)’e göre bir kişi, ait olma hissi ve güven ihtiyacını karşılayabilmek için yakın oldukları kişilerle bağ kurarlar ve bağlanmayı gerçekleştirilmeye çabalarlar. Ramazan ve diğerleri (2007), yaptıkları bir çalışmada aileleriyle ve yetiştirme yurdunda yaşayan 60 çocuktan mutlu mutsuz ve nötr insan resmi çizmelerini istemiştir. Araştırma sonucunda, yetiştirme yurdunda yaşayan çocukların mutlu insan resimlerinde daha az renk kullandıkları görülmüştür. Bu araştırmada ise öğrencilerin kişilere ilişkin yazdıkları metaforlar incelendiğinde aile bireylerine yönelik metaforların aile dışı bireylere yönelik metaforlardan daha çok yazılmış olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar çocukların bağlanma figürü olarak öncelikle aile bireylerini tercih ettiklerini ve bu şekilde güven ihtiyaçlarını gidermeye çalıştıklarını göstermektedir.

Orta çocukluk döneminde çocuklar, duyguları anlamlandırabilmeyi ve duygular karşısında belirli davranış örüntüleri sergileyebilmeyi öğrenmektedirler. Ancak, alanyazın incelendiğinde, orta çocukluk döneminde duygusal gelişimle ilgili yeterli sayıda araştırma yapılmamış olduğu anlaşılmaktadır. Bu kapsamda yapılacak yeni araştırmalarda, orta çocukluk dönemindeki temel duygulara ek olarak, benlik bilinci yüksek duyguların (utanç, imrenme, gurur vb) ele alınması önerilmektedir.

Çalışma verileri 3. ve 4. sınıfa devam eden 200 öğrenciden elde edilen verilerle sınırlıdır. Gelecekteki araştırmacılar için, ilk çocukluk,orta çocukluk, ergenlik döne-

mindeki çocuklardan da ayrı ayrı veriler alınarak tüm gelişim dönemlerindeki çocukların olumlu ve olumsuz duygulara yükledikleri anlamların incelenmesi önerilebilir. Ayrıca olumlu ve olumsuz duyguların hem metaforlarının alınıp hem de çocuklardan bu duyguları resimlendirilmesi de önerilmektedir.

Kaynakça

- AKTIN, K. (2018). Sığınmacı Çocukların Mutluluk Temalı Resimlerinden Yansımalar. *Elementary Education Online*, 17(3), 1524-1547.
- BERK, L. E. (2013). *Çocuk gelişimi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- BOWLBY, J. (1969). *Attachment and loss: Vol.1, Attachment*. New York: Basic Books.
- CAMPOS, J. J., Frankel, C. B., Camras, L. (2004). On the nature of emotion regulation. *Child development*, 75(2), 377-394.
- CRESWELL, J. W. (2013). Araştırma deseni: Nitel, nicel, karma [Research design:Qualitative, quantitative and mixed methods approaches]. (S. B. Demir, Çev.).Ankara: Eğiten Kitap
- ÇELİK, E., Tuğrul, B., Yalçın, S. S. (2002). Dört-altı yaşlar arasındaki anaokulu çocuklarının duygusal yüz ifadesiyle kendilerini anne-babalarını ve öğretmenlerini algılaması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(22).
- DEMİRCİOĞLU, H. (2018). Sosyo-Duygusal Gelişim. N. B. Metin içinde, *Çocuk Gelişimi* (s. 170-172). Ankara: Pegem Yayınevi.
- FLAVELL, J. H., Flavell, E. R., Green, F. L. (2001). Development of children's understanding of connections between thinking and feeling. *Psychological Science*, 12(5), 430-432.
- GANDER, M. J., Gardiner, H. W., (Çev: Onur, B., Dönmez, A.). (1993). *Cocuk ve ergen gelişimi*. Ankara. İmge kitabevi.
- GULLONE, E. (2000). The development of normal fear: A century of research. *Clinical psychology review*, 20(4), 429-451.
- GÜR, Ç., Koçak, N. (2016). 5 Yaş (48 60 Ay) Çocukların Duygu Tanımlamaları Ve Nedenleri Üzerine Bir Araştırma. *Itobiad: Journal of the Human & Social Science Researches*, 5(8), 2407-2421.
- HALMATOV, S. (2007). *Türkiye'de eğitim görmekte olan yabancı uyruklu öğrenciler ile TC uyruklu öğrencilerin psikolojik ihtiyaçlarının karşılaştırılması olarak incelenmesi*. Yayımlanmış Doktora Tezi: Selçuk Üniversitesi, Konya.
- HARTER, S. (1999). *The construction of the self: A developmental perspective*. Guilford Press.
- HOLDER, M. D., B., C. (2009). The Contribution of social relationships to children's Happines. *Journal of Happiness Studies* , 10:329–349.
- KULA, S., Çakar, B. (2015). Maslow ihtiyaçlar hiyerarşisi bağlamında toplumda bireylerin güvenlik algısı ve yaşam doyumu arasındaki ilişki. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(12), 191-210.

İlkokula Devam Eden Çocukların Olumlu ve Olumsuz Duygular ve Bağlanma Metaforlarının...

- LOPEZ-PEREZ, B., Sánchez, J., Gummerum, M. (2015). Children's and adolescents' conceptions of happiness. *Journal of Happiness Studies*, 17(6), 2431-2455.
- NELSON, C. (1987). The recognition of facial expressions in the first 2 years of life: mechanisms of development. *Child Development*, 58, 889- 909.
- RAMAZAN, O., Zembat, R., Uyanık Balat, G., Güven, G. (2007). Drawing of emotionally characterised figures by orphans and the children who live with their families. *17th EECERA Annual Conference*. Prague.
- SAARNI, C., Campos, J. J., Camras, L. A., Witherington, D. (1998). *Emotional development: Action, communication, and understanding*. *Handbook of child psychology*.
- SABAN, A. (2008). İlköğretim 1. kademe öğretmen ve öğrencilerin bilgi kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *İlköğretim Online*, 7(2),421-455.
- SANTROCK, J. W. (2015). *Yaşam boyu gelişim: Gelişim Psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- SELİGMAN, M. E. (2002). *Gerçek Mutluluk*. Ankara: HYB Basın Yayın.
- SİEGEL, D. J., Bryson, T. P. (2018). *Bütün beyinli Çocuk*. İstanbul: Koridor Yayıncılık.
- TOZDUMAN YARALI, K., Özkan, H., Aytar, A. (2016). Yedi ve On Yaş Çocuklarının Sevgiyi İfade Ediş Biçimlerinin Çizdikleri Resimlere Yansıması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(5), 2181-2194.
- WEEMS, C. F., Costa, N. M. (2005). Developmental differences in the expression of childhood anxiety symptoms and fears. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 44(7), 656-663.
- YILDIRIM, A., Şimşek, H. (2003). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin yayıncılık.
- YILMAZ, E. ve Tepeli, K. (2013). "Social problem-solving skills of children in terms of maternal acceptance-rejection levels". *US-China Education Review*, 3(8): 581-592.